

Opinnäytetyö (AMK)

Sairaanhoitajakoulutus

2023

Ada Kulma-aho ja Jessica Niemi

Sukupuolen moninaisuus

– Verkko-oppimateriaalia nuorten seksuaalisuuden
puheeksi ottamisen non-stop-kurssille

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Degree programme in nursing

2023 | 45 pages

Ada Kulma-aho and Jessica Niemi

Diversity of gender

- Online learning material for the non-stop course on speaking up of sexuality with young people

The intention was to make a clear information package on gender diversity and the related knowledge test. The aim is to strengthen nurses and nursing students understanding of gender diversity and the effects on young people's lives. Promoting the ability to meet young people regardless of gender identity. Increase knowledge of the revised trans law and supporting the nurses ability to good interacting with young people. The thesis was carried out using a descriptive literature review (n=28). Information retrieval was done from online databases as well as manually. Information found on the websites of various organisations was also used as sources.

The output was the learning material, which is a colorful powerpoint presentation consisting of 16 slides. The presentation includes the most essential aspects of the thesis summarized, such as definition of gender, gender identity, gender dysphoria, gender reassignment and consideration of gender in nursing. To ensure competence, a knowledge test was conducted on the subject, consisting of 20 questions with correct or wrong answer options. The study material will be used by Turku University of Applied Sciences, which is the client for thesis.

Keywords:

Gender, youth, gender identity, nursing, trans law

Sisältö

1 Johdanto	6
2 Sukupuoli	7
2.1 Sukupuolisuuden keskeisimpiä käsitteitä	7
2.2 Sukupuolen korjaaminen	8
3 Tarkoitus, tavoite ja ohjaavat kysymykset	10
4 Toteuttamismenetelmä	11
5 Tulokset ja tuotos	14
5.1 Sukupuolen määritelmä	14
5.2 Sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen moninaisuus nuoren elämässä	15
5.3 Sukupuoliahdistus ja siitä koituvat haitat nuorilla	16
5.4 Nuoren sukupuolen huomioiminen hoitotyössä	17
5.5 Translaki	19
5.6 Oppimateriaali nuorten sukupuolesta	20
6 Eettisyys ja luotettavuus	21
7 Pohdinta	23
7.1 Sukupuolen määrittely ja kasvatus	23
7.2 Nuorten sukupuolen korjaaminen	23
7.3 Nuorten sukupuoli-identiteetti ja hoitotyö	25
7.4 Sukupuoliahdistus	27
7.5 Yleistä pohdintaa opinnäytetyöstä	27
Lähteet	29

Liitteet

Liite 1. Kirjallisuuskatsauksen tiedonhakupöytä

Liite 2. Sukupuolen moninaisuus oppimateriaali

Liite 3. Tietoteski kysymykset

Taulukot

Taulukko 1. Kirjallisuuskatsaukseen valitut julkaisut

1 Johdanto

Sukupuolen moninaisuus pitää sisällään jokaisen yksilöllisen käsityksen omasta sukupuolestaan sekä sukupuolen ilmenemismuodot. Sukupuolia ei ole vain nainen ja mies, vaan sukupuoli voi olla kaikkea siltä väliltä. Jotkut taas kokevat olevansa sukupuolettomia. (Wahlman-Calderar & Halila n.d.; Kärnä ym. 2018.) Aihe on tärkeä, koska Suomessa sukupuolen moninaisuuden ymmärtäminen ja siihen liittyvä osaaminen ei ole riittävällä tasolla. Puutteita on huomattu niin perusterveydenhuollossa kuin erikoissairaanhoidossakin, jonka vuoksi ymmärrystä tulisi kehittää. Aiheesta tarvitaan lisää koulutusta, jotta sairaanhoitajia ja sairaanhoidonopiskelijoita voidaan tukea siinä miten tulisi toimia erilaisten nuorten kanssa. (Suvisaari 2022.)

Opinnäytetyön aihe valikoitui sen mielenkiintoisuuden ja tärkeyden vuoksi. Tahdotaan tuoda aiheeseen liittyvää tietoa esille opinnäytetyön avulla, jotta sairaanhoitajana työskentelevällä olisi tarvittava tieto ja paremmat lähtökohdat kohdata nuoria yhdenvertaisesti sukupuolesta ja sen kokemuksesta riippumatta. Aihe on myös ajankohtainen, koska lähivuosina lähetteiden määrä sukupuoli-identiteetin tutkimusjaksoon on noussut kovaa vauhtia (Väyrynen 2020). Ilmiö on havaittu niin Suomessa kuin länsimaissakin (Kaltiala-Heino ym. 2023; Karvonen ym. 2023). Aihe on saanut myös paljon näkyvyyttä mediassa (Karvonen ym. 2023).

Toimeksiantajana opinnäytetyölle toimii Turun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö tulee osaksi nuorten seksuaalisuuden puheeksi ottamisen non-stop-kurssia. Tarkoituksena kartoittaa nuorten sukupuolen moninaisuutta kirjallisuuskatsauksen avulla ja tehdä siihen perustuen tietopaketti, sekä tietotesti. Tavoitteena on vahvistaa ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta käytännön hoitotyöhön.

2 Sukupuoli

2.1 Sukupuolisuuden keskeisimpiä käsitteitä

Transsukupuolinen tarkoittaa henkilöä, jonka sukupuoli-identiteetti ei kohtaa syntymässä määritellyn sukupuolen kanssa. Henkilö kokee kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen mihin on syntynyt. (ACH media 2020; Tenhola & Kaltiala 2022; Doyle 2022; Garg ym. 2023; Kärnä 2023.) Transsukupuolisen vastakohta on cissukupuoli, jossa henkilö kokee kuuluvansa siihen sukupuoleen, johon hän on syntynyt (Klein ym. 2018; Kärnä ym. 2018; ACH media 2020). Tähän kuuluu enemmistö väestöstä. He tuntevat sukupuoli-identiteetin vastaavan heille syntymässä määriteltyä sukupuolta. (Wahlman-Calderar & Halila n.d.; Tenhola & Kaltiala 2022; Garg ym. 2023; Kaltiala-Heino ym. 2023.) Henkilö voi myös kokea olevansa molempia, sekä nainen että mies, tai ei kumpaakaan näistä, jolloin puhutaan muunsukupuolisuudesta (ACH media 2020; Kärnä 2023). Juridisia sukupuolia on kaksi, mies ja nainen. Mies ja nainen ovat myös kaksi yleisintä sukupuolta. Näihin liittyy kirjoittamaton sääntö, jossa miehen maskuliinisuus ja naisen feminiinisyys ovat yhteiskunnan asettama ajatusmalli. Tätä kutsutaan cisnormiksi. (Seta n.d.)

Biologisella sukupuolella tarkoitetaan syntymässä määriteltyä sukupuolta (ACH media 2020). Biologista sukupuolta ei voida aina määritellä yksiselitteisesti (Kaltiala-Heino 2023). Intersukupuolisuudessa henkilön fyysisten sukupuoliominaisuuksien perusteella ei voida määritellä onko henkilö nainen tai mies (Wahlman-Calderar & Halila n.d.; Kärnä ym. 2018). Yleisimmin intersukupuolisuus ei vaadi kuitenkaan hoitoa, koska kyse ei ole sairaudesta vaan henkilön ominaisuudesta (Wahlman-Calderar & Halila n.d.).

Transvestisuudesta puhutaan, kun henkilö pystyy vahvasti eläytymään vastakkaiseen sukupuoleen. Henkilö kokee olevansa sitä sukupuolta, johon on syntynyt. Persoonallisuudessa on kuitenkin voimakas vastakkaisen sukupuolen maskuliininen tai feminiininen piirre. (Seta n.d.) Tämä voi näkyä esimerkiksi henkilön pukeutumisessa. Henkilö pukeutuu tavalla, jota pidetään

jommallekummalle sukupuolelle ominaisena. (Klein ym. 2018.) Henkilön sukupuoli voi olla moninainen. Joillakin ihmisillä sukupuoli pysyy samana, kun taas toisilla sukupuolen tuntemus voi vaihtua elämän aikana. (Seta n.d.)

2.2 Sukupuolen korjaaminen

Transsukupuolisuuteen liittyvä vahvasti sukupuolen korjaaminen (Kärnä 2023). Sukupuolen korjaamisella tarkoitetaan lääketieteellisiä hoitokeinoja. Henkilön keho korjataan vastaamaan sitä sukupuolta, jota hän kokee olevansa.

Sukupuolenkorjaushoidoilla voidaan helpottaa ahdistusta kehoa kohtaan.

(Kaltiala ym. 2023; Kärnä 2023.) Korjaushoidolla pystytään myös vähentämään ahdistuksesta koituvia haittavaikutuksia kuten masennusta ja itsetuhoisuutta.

Tällä tavoin parannetaan elämänlaatua ja toimintakykyä. (Kärnä 2023.)

Transsukupuolisella ihmisellä voi olla tarve korjata sukupuoltaan vastaamaan sitä sukupuolta, jota henkilö kokee olevansa. (Seta n.d.) On syytä kuitenkin muistaa, että kaikki transsukupuoliset nuoret eivät koe sukupuoli-ahdistusta tai tarvetta sukupuolen korjaamiselle (Klein ym. 2018; Tenhola & Kaltiala 2022; Kaltiala 2023). Joskus transsukupuolisella henkilöllä voi tulla halu palata vanhaan sukupuoleensa tai lähemmäs sitä (Uusi-Mäkelä ym. 2020). Tätä kutsutaan detransitioksi. (Seta n.d.)

Ensimmäinen askel monelle sukupuoli-identiteetistä kärsivälle voi olla nimenmuutos. Huoltaja voi hakea 10-17-vuotiaalle lapselleen nimenmuutosta. Siihen vaaditaan kaikkien vanhempien ja lapsen suostumus. Nuori voi itse hakea nimenmuutosta 15-17 vuoden iässä, mutta hänen kaikkia huoltajiaan kuullaan aiheeseen liittyen. (Digi- ja väestötietovirasto n.d.)

Alle 18-vuotiaiden korjausprosessin aloitukseen vaaditaan lääkärin lähete erikoissairaanhoidon (Salakka n.d.). Hoitojen aloitus perustuu sukupuoli-identiteetin tutkimusjaksoon, jolla pyritään ensin selvittämään onko nuoren psyykkinen tasapaino ja toimintakyky riittävällä tasolla ennen hoitojen aloittamista. Nykyään yhä useampi tarvitsee psyykkistä hoitoa ennen hormonihoitoihin siirtymistä. (Väyrynen 2020.) Alle 18-vuotiaiden sukupuoli-

identiteetin haasteita ja mahdollista diagnoosia hoidetaan nuorisopsykiatrialla yksin tai yhdessä vanhempien kanssa (Salakka n.d.). Sukupuoli-identiteetin diagnosoimisen jälkeen muuntohormonihoidot voidaan aloittaa nuoren täytettyä 16 vuotta, ellei vasta-aiheita hoidon aloittamiselle ole (Kaltiala-Heino ym. 2023). Hormonit pysäyttävät hetkellisesti sukupuoliominaisuuksien kehittymisen. Hormoneilla pyritään vähentämään nuoren sukupuoli-ahdistusta ja antaa lisää mietintäaikaa haluaako nuori tehdä myöhemmin palautumattomia sukupuolen korjaus toimenpiteitä. (Klein ym. 2018; Kaltiala-Heino ym. 2023.)

Hormonihoitojen on todettu parantavan elämänlaatua, itsetuntoa sekä lievittävän ahdistusta (Klein ym. 2018; Tordoff ym. 2022). Kun murrosikä ei ole vielä päässyt loppuun asti, voi sen pysäyttää GnRH-analogihoidolla. Tämä on gonadotropiinin vapauttajahormoni, joka vaikuttaa sukupuolihormonien erittymiseen. (Kaltiala-Heino 2018; Salas-Humara ym. 2019; Grinten ym. 2021.) Tuloksista heti aloittamisen jälkeen ei ole kuitenkaan varmuutta (Tordoff ym. 2022). Juridisesti sukupuolen voi vahvistaa vasta 18-vuotiaana. Sukupuolen juridiseen vahvistukseen ei tarvita diagnoosia. (Salakka n.d.)

3 Tarkoitus, tavoite ja ohjaavat kysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa nuorten sukupuolen moninaisuutta. Suunnitellaan ja toteutetaan tietopaketti sekä osaamisen varmistamiseksi tietotesti aiheesta. Tietopaketti ja tietotesti tulevat osaksi nuorten seksuaalisuuden puheeksiottamisen non-stop-kurssia. Opinnäytetyössä avataan erilaisia määritelmiä sukupuoleen liittyen sekä käsitellään vuonna 2023 uudistunutta trans-lakia. Opinnäytetyössä käsitellään myös sukupuoli-identiteettiä, sukupuoli-identiteettiä ja niiden vaikutusta nuorten elämään, sekä sukupuolen huomioimista hoitotyössä.

Tavoitteena on vahvistaa ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta ja sen vaikutuksista nuoren elämässä Turun avoimen ammattikorkeakoulun sairaanhoidon ammattilaisille ja opiskelijoille. Tuetaan nykyisten ja tulevien ammattilaisten kykyä kohdata nuoria sukupuoli-identiteetistä tai sen ilmaisemisesta riippumatta ja sitä kautta vahvistetaan hoitajan ja nuoren välistä vuorovaikutusta. Tavoitteena on myös lisätä tietoa vuonna 2023 uudistuneesta trans-laista.

Opinnäytetyötä ohjaavat kysymykset:

1. Miten sukupuoli määritellään?
2. Miten sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen moninaisuus vaikuttavat nuorten elämään?
3. Mitä on nuoren sukupuoli-identiteetti ja mitä haittoja siitä voi seurata?
4. Miten nuorten sukupuoli tulisi huomioida hoitotyössä?
5. Mikä on translaki?
6. Millainen oppimateriaali aiheesta tehtiin?

4 Toteuttamismenetelmä

Menetelmänä käytetään narratiivista, eli kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoitus on valittujen aineistojen avulla löytää vastaus ohjaaviin kysymyksiin. Toteuttamismenetelmä voidaan jakaa neljään eri vaiheeseen: ohjaavan kysymyksen pohdinta, aineistojen läpikäynti ja valinta, kuvailevan tekstin muodostaminen ja tulosten analysointi. (Kangasniemi ym. 2013, 296.)

Kirjallisuuskatsauksella tavoitellaan aineistojen pohjalta löydetyn tiedon kehittämistä, sekä pyritään tuomaan esille myös uutta tietoa. Menetelmän avulla tietystä aiheesta voidaan paremmin muodostaa asiakokonaisuus. Se auttaa havaitsemaan myös ongelmia, joita aiheeseen liittyy. Menetelmän avulla voidaan tuoda ilmi aiheesta yleiskuva ilman tiukkoja sääntöjä. Hyödynnettyjen aineistojen valintaa eivät myöskään rajaa tarkat säännöt. Aineistot ovat laajoja ja niistä muodostetaan laaja-alainen kokonaiskuva. Laaja-alaisen yleiskuvan antamisen lisäksi pyritään helppolukuisuuteen. (Salminen 2011, 3, 6; Salakari 2020.)

Tämän opinnäytetyön aineisto haettiin tieteellisistä tietokannoista kuten Pubmed, Cinahl, Medic ja Terveysportti. Lisäksi hyödynnettiin eri järjestöjen sivuja, kuten Seta (suomalainen ihmisoikeus- ja sosiaalialan kansalaisjärjestö) ja Väestöliitto. Opinnäytetyössä käytettiin suomen- ja englanninkielisiä tutkimusartikkeleita sekä lähteitä. Hakusanoina käytettiin seuraavia sanoja: nuori (youth), sukupuoli (gender), seksuaalisuus (sexuality), sukupuoli-identiteetti (gender identity), sukupuolidysforia (gender dysphoria), transsukupuoli (transgender), intersukupuoli (intergender), cissukupuoli (cisgender), muunsukupuolinen (non-binary identity), sukupuolen korjaaminen (gender reassignment) ja translaki. Tiedonhakua tehtiin myös seuraavilla fraaseilla sukupuolen määritelmä (definition of gender), transsukupuolisen määritelmä (definition of transgender), intersukupuolisen määritelmä (definition of intergender), cissukupuolisen määritelmä (definition of cisgender) ja muunsukupuolisen määritelmä (definition of non-binary identity). Lisäksi

manuaalisesti tietoa haettiin vielä sanoilla nimenmuutos, sukupuolen moninaisuus, sukupuolisuuden käsitteitä ja sukupuolen määräytyminen.

Hakuprosessissa osumien määrässä oli paljon vaihtelua riippuen tietokannasta. Englanninkielisillä hakusanoilla osumia saatiin kuitenkin reilusti enemmän kuin suomenkielisillä hakusanoilla. Hakuprosessin kuvaus (Liite 1.). Osumista käytiin läpi ensimmäiset 50 ja niistä etsittiin asioita, jotka vastasivat ohjaaviin kysymyksiin sekä koskivat nuorten hoitotyötä. Poissuljettiin hakutuloksista yli viisi vuotta vanhat tulokset ja lähteet, jotka käsittelivät aikuisiin kohdistuvaa hoitotyötä. Lopulta kirjallisuuskatsaus tehtiin hakuprosessin tulokseksi saatujen julkaisuiden perusteella (n=28).

Taulukko 1. Kirjallisuuskatsaukseen valitut julkaisut

Tekijä tai tekijät	Julkaisun nimi	Julkaisuvuosi
Dora, M.; Grabski, B. & Dobroczyński, B.	Gender dysphoria, gender incongruence and gender nonconformity in adolescence - changes and challenges in diagnosis	2021
Doyle, D.	Transgender identity: Development, management and affirmation. Current opinion in psychology	2022
Finlex	Laki sukupuolen vahvistamisesta	2023
Garg, G.; Elshimy, G. & Marwaha, R.	Gender dysphoria	2023
Grinten, H.; Verhaak, C.; Steensma, T.; Middelberg, T.; Roeffen, J. & Klink, D.	Gender incongruence and gender dysphoria in childhood and adolescence-current insights in diagnostics, management, and follow-up.	2021
Kaltiala-Heino, R-K; Työläjärv, M. & Suomalainen L.	Kun sukupuoli on nuorelle ongelma.	2018
Kaltiala, R.; Karvonen, M.; Heino, E. & Työläjärv, M.	Sukupuoliahdistus, transgender-identiteetti ja mielenterveys nuoruusiässä.	2023
Karvonen, M; Karukivi, M; Kronström, K & Kaltiala, R-K.	Identiteetin muodostuminen ja sen eri osa-alueet nuoruusiässä.	2023
Klein, D.; Paradise, S. & Goodwin, E.	Caring for transgender and gender-diverse persons: what clinicians should	2018
Kärnä, T.	Translaki uudistuu-mikä muuttuu?	2023
Mannerheimin lastensuojeluliitto	Nuoren aivojen kehitys	2023
Miller, C	Transgender kids and gender dysphoria	2023
Palmer, B. & Clegg, D.	A universally accepted definition of gender will positively impact societal understanding, acceptance, and appropriateness of health care.	2020
Salas-Humara, C.; Sequeira, G.; Rossi, W. & Dhar, C.	Gender affirming medical care of transgender youth.	2019
Seta	Sukupuolen moninaisuus	n.d.
Seta	Sateenkaarisanasto	2023
Silva, N.; Lopes, R.; Bitencourt, G.; Bossato, H.; Brandão, M. & Ferreira, M.	Social identity of transgender persons: concept analysis and proposition of nursing diagnoses	2020
Sosiaali- ja terveysministeriö	Kysymyksiä ja vastauksia sukupuolen vahvistamista koskevasta hallituksen esityksestä	2023

Jatkuu...

Tekijä tai tekijät	Julkaisun nimi	Julkaisuvuosi
Sosiaali- ja terveysministeriö.	Translaki	2021
Suvisaari, J.	On tärkeää ymmärtää moninaisuutta sekä ihmisyyden ja yhteiskunnan kirjoa- kuukauden kollega Sakris Kupila.	2022
Tenhola, A. & Kaltiala, R-K.	Transgender identity and externalizing symptoms and problems behaviours in adolescence: is there a connection?	2022
Terveyskirjasto	Odottavan äidin käsikirja	2020
THL	Sukupuolen moninaisuus	2023
Uusi-Mäkelä, N.; Katinka, T.; Puustinen, N. & Kaltiala R-K.	Sukupuolidysforiasta kärsivä perusterveydenhuollon vastaanotolla	2020
Vehmas, N.; Holopainen, E.; Savolainen-Peltonen, H.; Salmela, L.; Puro, K.; Kerkola, M. & Santti, E.	Nuoren sukupuoli- ja seksuaaliterveyden tutkimukset ja hoito.	2023
Väestöliitto	Mitä sukupuolen moninaisuus tarkoittaa?	2018
Väyrynen, H.	Pitkä prosessi: nuorten sukupuoli-identiteettitutkimuksiin on ruuhkaa, mutta vain pieni osa etenee hoitoihin.	2020
Wahlman-Calderara, T. & Halila, R.	Intersukupuolisuus	n.d.

Julkaisut valitaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Siinä etsitään aineistoista sellaisia asioita, jotka kertovat tutkittavasta asiasta jotakin tutkijoita kiinnostavaa. (Vuori, n.d.) Tarkoituksena on yhdistellä käsitteitä ja sen avulla saada vastauksia tutkittavaan asiaan. Se perustuu aineistojen tulkintaan ja tehtyihin johtopäätöksiin, jonka perusteella saadaan yksityiskohtaisempi näkemys tutkittavasta asiasta. Uutta tietoa saadaan vertaamalla teoriaa ja tehtyjä päätelmiä aineistoihin. (Sarajärvi & Tuomi, 2018, 182–183.) Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä kaikkea aineiston materiaalia ei ole pakko hyödyntää (Vuori, n.d.).

Tarkkoja mukaanotto- ja poissulkukriteerejä apuna käyttäen voidaan varmistua siitä, että tiedonhaku on systemaattista ja tarkkaa, vaikka hakutuloksia tulisi paljon. Parhaimman tuloksen saamiseksi avainasemassa on haun suunnittelu ja hyvien hakusanojen löytäminen. (Itä-Suomen yliopisto n.d.)

Lopuksi tarkastellaan tuloksia ja tehdään aiheesta yhteenveto. Yhteenvedossa tuodaan ilmi johtopäätökset näyttöön perustuvasti ja vertaillaan aineistojen pohjalta löydettyä tietoa. Kirjallisuuskatsaus on siis tehokas tapa kriittisesti arvioida ja löytää vastauksia tutkittavaan asiaan, sekä ohjaaviin kysymyksiin. (Dehkordi ym. 2021.)

5 Tulokset ja tuotos

5.1 Sukupuolen määritelmä

Sukupuoli on moninainen ilmiö, joka koskettaa jokaista ihmistä jollakin tavalla (THL 2023). Sen ilmenemismuotoja on monenlaisia (Kaltiala-Heino ym. 2023). Syntymässä määritelty eli biologinen sukupuoli on yksi ihmisen ominaisuuksista. Henkilö voi kuitenkin itse määrittellä sukupuolensa joko sen perusteella mitä hän tuntee olevansa tai biologisen sukupuolen perusteella. (Väestöliitto 2018.)

Sukupuoli määriteellään lapsen syntyessä geneettisesti kromosomein. Naisella on kaksi X-sukukromosomia ja miehillä on X- ja Y-sukukromosonit. Lapsen fyysisen sukupuolen kehittyminen alkaa siis jo hedelmöityksessä. (Terveyskirjasto 2020.) Syntymässä määritellyn biologisen sukupuolen lisäksi, sukupuolen kokemukseen ja määritelmään liittyy myös psykologisia ja sosiaalisia näkökulmia (Tenhola & Kaltiala 2022). Näitä ovat esimerkiksi henkilön omat ajatukset omaan sukupuoleen liittyen ja itsensä ilmiäsu feminiinisesti tai maskuliinisesti. Sukupuoli ei ole vain kaksi ääripäätä, mies ja nainen, vaan sukupuoli voi olla mitä tahansa näiden väliltä. Se sisältää sukupuolivähemmistöt ja -enemmistöt. Sukupuoli ja sen kokemus ja ilmenemismuodot ovat jokaisella ihmisellä hieman erilaiset. Se koostuu fyysisistä piirteistä ja psyykkisestä sukupuolen kokemuksesta, sosiaalisista ja kulttuurisista ominaisuuksista. (Seta n.d.) Sukupuolen kokemus on jokaisella yksilöllinen (Wahlman-Calderar & Halila n.d.). Sukupuoli on Ihmisen luokittelun kategoria ja juridinen määre. Monelle ihmiselle se on myös tärkeä identiteetti ja itseilmaisun keino. Juridisesti sukupuoli määrittyy sen mukaan, mitä väestörekisteriin on kirjattu. (Seta 2023.)

5.2 Sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen moninaisuus nuoren elämässä

Identiteetti alkaa kehittymään aktiivisesti nuoruusiässä. Yhtenä keskeisimmistä kehityksen osa-alueista identiteetissä on sukupuoli. Kehitys on tärkeää, sillä se toimii pohjana aikuisuuden identiteetille. (Karvonen ym. 2023.) Sukupuoli-identiteetti tarkoittaa henkilön omaa käsitystä omasta sukupuolesta tai sukupuolettomuudesta (Wahlman-Calderar & Halila n.d.; Kärnä ym. 2018). Sukupuolen moninaisuudella taas tarkoitetaan, ettei sukupuolta voida yksiselitteisesti määrittellä kahteen toisilleen vastakkaiseen sukupuoleen vaan sukupuolia voi olla useampia. Henkilön kokemus sukupuolesta on yksilöllinen. (Wahlman-Calderar & Halila n.d.) Sukupuoltaan ei voi omalla tai jonkun toisen tekemällä päätöksellä muuttaa. Esimerkiksi lapsen kasvatusta ei muuta hänen omaa sukupuoli-identiteettiään. (Seta n.d.) Nykyisten ohjeistuksien vastaista on myös pyrkimys muuttaa toisen ihmisen sukupuoli-identiteettiä (Klein ym. 2018).

Sukupuolen ilmaisemisella tarkoitetaan käyttäytymistä ja toimintatapoja, joilla osoitetaan oman sukupuolen olevan nainen, mies, jotain siltä väliltä tai muunsukupuolinen. (Seta 2023.) Sukupuoli-identiteetin ilmaiseminen ja tunnistaminen ei ole helppo prosessi ja se voi pitää sisällään erilaisia vaiheita riippuen siitä, miten henkilö osaa käsitellä ympäriltä tulevan joko kannustavan tai vihamielisen vastaanoton. Identiteetti alkaa usein vahvistumaan samoihin aikoihin, kun murrosikä alkaa noin 10–13-vuotiaana. (Doyle 2022.) Aivot kehittyvät nuoruusiässä ja nuori on sen vuoksi altis ulkopuolisille vaikutteille. Tästä voi kertoa erilaiset riskialttiit kokeilut ja sosiaalisesta paineesta johtuen tehdyt päätökset. (MLL 2023.)

Kaikki ilmaisevat sukupuoltaan jollakin tavalla. Ilmaiseminen tarkoittaa tapaa, jolla henkilö tuo ilmi omaa sukupuoltaan. Näitä voi olla esimerkiksi tietyllä tavalla pukeutuminen, henkilön puheet tai käytös. Sukupuoltaan voi ilmaista tavalla, jota pidetään joko tietylle sukupuolelle ominaisena tai tavalla, joka poikkeaa siitä. (Kärnä ym. 2018.)

5.3 Sukupuoliahdistus ja siitä koituvat haitat nuorilla

Sukupuoli voi aiheuttaa ahdistusta, jos biologinen sukupuoli ja sukupuoli-identiteetti eivät kohtaa (Kaltiala ym. 2018; Vehmas ym. 2023; Garg ym. 2023). Mielen terveyden häiriöt voivat myös lisätä haasteita sukupuoli-identiteetin kehityksessä ja aiheuttaa sukupuoliahdistusta sitä kautta (Kaltiala ym. 2023). Huonon olon tunne, jota henkilö kokee omasta sukupuolestaan, kutsutaan sukupuolidysforiaksi (gender dysphoria) (Tenhola & Kaltiala 2022; Garg ym. 2023; Seta 2023). Nuorilla sukupuolidysforia on kiistelty aihe, tietämättömyys ja kiireessä tehdyt tulkinnat aiheesta johtavat usein virheellisiin olettamuksiin (Dora ym. 2021).

Sukupuoliahdistuksen on huomattu lisäävän merkittävästi masennuksen ja ahdistuksen riskiä (Vehmas ym. 2023, 314; Kaltiala ym. 2023; Dora ym. 2021). Se huonontaa elämänlaatua sekä lisää stressiä vähemmistöön kuulumisesta (Vehmas ym. 2023, 314). Sukupuoliahdistusta kokeva voi joutua tavanomaista helpommin kiusatuksi tai seksuaalisen ahdistelun uhriksi (Vehmas ym. 2023, 314; Miller 2023). Myös itsetuhoisuus on yleisempää sukupuoliahdistuksesta kärsivillä nuorilla. (Vehmas ym. 2023, 314; Miller 2023; Garg ym. 2023; Kaltiala ym. 2023; Dora ym. 2021.) Leimaantumisen ja yhteiskunnan hylkääminen voi johtaa huonoon itsetuntoon ja jopa päihdehäiriöihin (Garg ym. 2023).

Sukupuoliahdistus voidaan luokitella kahteen osaan, joita ovat ahdistus sosiaalisissa tilanteissa ja ahdistus omaa kehoa kohtaan (Seta n.d.). Vahvaa itseinhon omaa anatomiaa kohtaan, halua olla eri sukupuolta ja halua tulla kohdelluksi toisen sukupuolen tavoin kutsutaan kehodysforiaksi (Miller 2023). Henkilö voi kokea jompaakumpaa näistä tai molempia. Sosiaalinen ahdistus eli sosiaalinen dysforia ilmenee sosiaalisissa tilanteissa suurena epämukavuuden ja ahdistuksen tunteena. Ahdistus omaa kehoa kohtaan, eli kehodysforia taas esiintyy psyykkisenä kipuna, itseinhona ja irrallisuuden tunteena omaa kehoa kohtaan. Henkilö voi kokea sukupuoliahdistuksen voimakkaana, vaikka siihen ei liittyisikään kehodysforiaa. (Seta n.d.)

Nuoren kokemaa sukupuoliristiriitaa hoidetaan psykososiaalisella tuella, sukupuolisensitiivisellä terapialla ja mahdollisten psykiatrisen häiriöiden hoidolla. Nuoret voivat saada tukea identiteettikehityksen haasteissa esimerkiksi kouluterveydenhuollosta. (Uusi- Mäkelä ym. 2020.) Sukupuoliahdistuksen toteaminen perustuu sukupuoli-identiteetin tutkimusjaksoon, joka tehdään psykiatrin toimesta (Kärnä 2023). Nuorisopsykiatria ja nuorisogynekologian yksiköt ovat pääasiallisina hoitotahoina. Tutkimusjakson suorittaminen vaatii nuorelta ikätasoista kehitystä, stabiilia psyykkistä vointia, sekä hyvää toimintakykyä. Nuoren on pystyttävä puhumaan omasta sukupuoli-identiteetistään ja siihen liittyvästä ahdistuksesta. (Vehmas ym. 2023, 315.) Läheteiden määrät ovat kasvaneet lähivuosina länsimaissa. Suomessa läheteiden määrä on viisinkertaistuneet vuosien 2011–2017 välillä. (Kaltiala-Heino ym. 2023.) On myös huomattu, että sukupuolikokemus työstä pojaksi on yleisempää. Tarkkaa syytä tähän ei ole tiedossa. (Väyrynen 2020; Kaltiala-Heino ym. 2023.)

5.4 Nuoren sukupuolen huomioiminen hoitotyössä

Hoitotyössä esiintyy nykyään lisääntyvästi nuoria, joita sukupuolen moninaisuus tai transsukupuolisuus koskettaa (Palmer & Clegg 2020). Nuoret ovat herkkä ryhmä ja heillä on ainutlaatuiset hoidon tarpeet (Salas-Humara ym. 2019). Nuoria tulisi kohdata yhdenvertaisesti ja antaa tukea sukupuoli-identiteetin löytämisessä (Vehmas ym. 2023, 314). Tärkeintä on käyttäytyä kohteliaasti ja ystävällisesti sekä luoda turvallinen ilmapiiri (Klein ym. 2018; Suvisaari 2022). Ei tule liikaa pelätä epäonnistumista tai sanovansa jotain väärää. Ennalta on hyvä tutustua sateenkaarisanaston termeihin. Termit auttavat välttämään sanoja, jotka voivat mahdollisesti loukata. Ensisijaisesti tulee myös käyttää niitä sanoja, joita henkilö toivoo käytettävän, jos hän korjaa hoitotyössä käytettäviä sanavalintoja. Epäselvissä tilanteissa tulee kysyä apua. (Suvisaari 2022.)

Nykyään nuorilla on enemmän psykiatrisia sairauksia, päihteiden käyttöä ja persoonallisuushäiriöitä, joka tulee huomioida hoitotyössä (Garg ym. 2023). Psyykkinen vointi tulisi aina selvittää ennen tarkempaa hoidon suunnittelua

(Uusi- Mäkelä ym. 2020). Mikäli nuorella ilmenee mielenterveysongelmia, tulee niihin puuttua ja hoitaa ne ensimmäisenä. (Vehmas ym. 2023, 314.) Kaikkia mielenterveyden ongelmia ei voida kuitenkaan ratkaista pelkästään sukupuoliominaisuuksien korjaamisella (Kaltiala ym. 2023). Huomioitavaa myös, että hoitotyössä ei tule liikaa keskittyä vain ongelmaan vaan pohdittava nuoren tilannetta kokonaisuutena (Silva ym. 2020).

Sukupuoliahdistuksen tunnistaminen ei ole helppoa ja nuoren kanssa työskenteleminen voi olla haastavaa. Hoito pyritään kuitenkin toteuttamaan suunnitellusti, yksilöllisesti ja nuoren toiveita kunnioittaen. (Vehmas ym. 2023, 314.) Oikeudenmukaisuuden sekä sosiaalisen, psykologisen ja lääketieteellisen tuen tarjoaminen on todettu parantavan sukupuolen kokemuksen vahvistamista ja sitä kautta nuorten hyvinvointia (Doyle 2022). Sukupuolidysforiaa kokevan nuoren tietoisuuden lisäämistä tulisi vahvistaa ja antaa enemmän tukea vanhemmille sekä lähipiirille. Avoimesti keskusteleminen ja sukupuolen ymmärtäminen vähentävät leimaantumista. (Garg ym. 2023.)

Sukupuoliahdistuksen hoito vaihtelee yksilöllisesti nuoren tarpeiden mukaan (Garg ym. 2023). Ahdistuksen lievittämiseksi tulee ymmärtää ja osata yksilöidä nuoren tuntemukset, jotta niitä voidaan alkaa työstämään. (Miller 2023.) Hoitohenkilökunnan keskuudessa tulisi myös olla enemmän tietoa, jotta palveluja pystyttäisiin tarjoamaan ja yksilöimään herkemmin sitä tarvitsevalle (Garg ym. 2023). Tutkimustietoa tarvittaisiin enemmän etenkin sukupuoli-identiteetin kehityksestä nuorilla ja sen yhteisvaikutuksista mielenterveyden häiriöiden kanssa (Kaltiala ym. 2023). Lisäksi tulisi ymmärtää enemmän identiteettiin liittyviä käsitteitä ja sukupuolen moninaisuutta sekä osata soveltaa niitä hoitotyössä (Silva ym. 2020). Tietotason parantamisella voitaisiin lisätä halua hoitaa näitä nuoria (Salas-Humara ym. 2019). Hoitotyössä yleisesti se parantaisi myös vuorovaikutusta potilaan ja hoitohenkilökunnan välillä (Klein ym. 2018). Näin saataisiin paranettua hoidon laatua ja yksilöllisen hoidon saatavuutta (Palmer & Clegg, 2020). Luotettavaa tietoa puuttuu yhä paljon, tietoisuus ja hyväksyntä on kuitenkin lisääntynyt jatkuvasti (Grinten ym. 2021).

Mikäli nuorella on todettu ahdistuneisuutta tai masennusta tulisi siihen puuttua ensimmäisenä (Miller 2023). Tilanteessa, jossa niitä ei ole tutkittu, tulee nuoren mielenterveystilanne selvittää (Garg ym. 2023). Hoitona terapia ja lääkitys tai niiden yhdistelmä (Miller 2023). Nuoren tulee saada myös psykiatrista tukea (Garg ym. 2023; Kaltiala 2023).

5.5 Translaki

Sukupuolen vahvistamista koskeva laki eli translaki on säädetty hyvinvoinnin edistämiseksi, itsemääräämisoikeuden toteutumiseksi ja eriarvoisuuden vähentämiseksi. Lain tavoitteena on turvata oikeudenmukaisuus ja yhdenvertaisuus jokaiselle sukupuolen tuntemuksesta riippumatta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021.) Ihmisoikeuksien näkökulmasta pidetään tärkeänä, että sosiaalisen sukupuolen lisäksi henkilö saa myös itse päättää juridisen sukupuolensa (Kärnä ym. 2018).

Translain uudistamista alettiin suunnitella vuonna 2021 ja se tuli voimaan huhtikuussa 2023 (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023). Translaki määrää esimerkiksi sukupuolen vahvistamisen edellytykset, vahvistamista koskevan hakemuksen ja sen käsittelyn, oikeusvaikutukset vanhemmuuteen, vanhemmuusnimikkeen muuttamisen sekä ulkomailla tehdyn päätöksen tunnustamisen (Finlex 295/2023). Aikaisemmin transsukupuoliset ihmiset tarvitsivat diagnoosin korjatakseen juridisen sukupuolensa. Vuonna 2023 voimaan tulleen uudistuneen translain myötä tämä on kuitenkin poistunut. Nykyään täysi-ikäinen voi tehdä Digi- ja Väestötietoviraston kautta hakemuksen omalla ilmoituksellaan. (Kärnä 2023.) Uudistuneessa translaissa on säädetty, että lääketieteelliset hoidot eivät enää ole liitoksissa juridiseen sukupuoleen. Uuden translain myötä ei enää vaadita lisääntymiskyvyttömyyttä, joka aikaisemmin rikkoi henkilön itsemääräämisoikeutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021.)

5.6 Oppimateriaali nuorten sukupuolesta

Oppimateriaali non-stop-kurssille koostuu opinnäytetyössä käsitellyistä aiheista, nuorten sukupuolen moninaisuudesta ja sukupuoli-identiteetistä.

Oppimateriaalina on kattava ja tiivis PowerPoint- esitys (Liite 2.), jossa on eri otsikoiden alle eritelty tietoa kirjallisuuskatsauksen pohjalta. Powerpoint-esityksessä käytetyt kuvat ovat julkisista kuvapankeista. Oppimateriaali tulee Turun ammattikorkeakoulun käyttöön. Turun ammattikorkeakoulu saa oikeudet jatkossa oppimateriaalin muokkaukseen, testaukseen ja tietojen päivittämiseen.

Oppimateriaaliin kuuluu myös tietotesti (Liite 3.), jonka tarkoituksena on varmistaa opiskelijoiden oppiminen. Tietotesti koostuu 20 kysymyksestä kyllä tai ei vastausvaihtoehdoilla. Tietotestistä pitää saada 50% vastauksista oikein, jotta testi on läpäisty. Jokaisesta oikeasta vastauksesta saa yhden pisteen. Suurin mahdollinen pistemäärä on 20 pistettä. Aikaa suorittaa tietotestiä on 15 minuuttia. Kysymykset tulee satunnaisessa järjestyksessä. Tulokset tietotestistä näkee heti suorituksen jälkeen.

Oppimateriaali ja tietotesti sukupuolesta on osa isompaa kokonaisuutta nuorten seksuaalisuuden puheeksiottamisen non-stop-kurssille. Muita aiheita kurssilla on seksuaalinen kehitys ja seksuaalisuus, mutta niitä ei käsitellä tässä opinnäytetyössä. Kurssin olisi tarkoitus tulla vapaavalintaiseksi ja sen voisi silloin halutessaan ottaa täydentämään opintoja.

6 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyössä noudatetaan eettisiä ohjeistuksia. Eettinen toiminta tarkoittaa vastuullisesti ja rehellisesti toimimista. Tutkittua tietoa ei vääristetä ja sitä ei jätetä pois. Tehdessä opinnäytetyötä on huomiota myös toimiminen hyvän tieteellisen käytännön mukaan. Epäeettinen- ja epärehellinen toiminta on rangaistava teko ja plagiointi kielletään tekijänoikeuslaissa. (ARENE 2019.) Plagioinilla tarkoitetaan toisen tekemän työn luvaton lainaamista tai kopioimista ilman viitemerkintöjä (TENK 2023). Plagioinnin välttämiseksi opinnäytetyö käy läpi Ouriginal-ohjelman, jolla vältytään tekijänoikeusrikkomuksilta ja pystytään myös suojelemaan omaa työtä (Turun ammattikorkeakoulu n.d.)

Luotettavuuden arviointi kohdistui lähteisiin perustuvaan tietoon, aineistojen tarkkaan analysointiin ja raportointiin (Hyväri ja Vuokila-Oikkonen, 2016). Lähteiden luotettavuutta on arvioitu ja käyty läpi kahden ihmisen toimesta käyttämällä samoja hakusanoja ja rajauksia, joka lisää luotettavuutta, sillä osumat olivat samoja kummallakin. Avainasemassa on myös hyvien hakusanojen löytäminen aiheeseen liittyen, huomioiden synonyymit ja muut sanat, jolla samaa asiaa voi hakea (Timmins & McCabe 2005, 44).

Hakusanat osoittautuivat hyviksi ja hakusanoja oli paljon. Käytettiin myös fraaseja. Tutkimuksia läpikäydessä rajattiin pois yli viisi vuotta vanhat tulokset, sillä aiheen ajankohtaisuuden vuoksi jatkuvasti tulee uutta tietoa ja osa vanhemmissa lähteissä olevasta tiedosta saattaa olla vanhentunutta.

Hakusanojen avulla löytyi nuorten sukupuoleen ja sukupuolen moninaisuuteen liittyviä artikkeleita ja tutkimuksia. Vaikka hakutuloksia oli paljon, monessa lähteessä tieto kuitenkin koski aikuisia, tai oli liitettävissä aikuisten sukupuolisuutta koskeviin asioihin. Etenkin nuorten sukupuolen korjaamisesta ja hoidoista ei löytynyt juurikaan tietoa. Tietoa nuoren sukupuolen kirurgisesta korjaamisesta oli hankalaa löytää, joten näitä asioita piti tarkistaa aikuisten kirurgiseen sukupuolenkorjaukseen liittyvistä artikkeleista ja tutkimuksista, joissa kerrottiin, että toimenpide voidaan tehdä vain täysi-ikäisille.

Opinnäytetyö on julkinen asiakirja, joka julkaistaan ja arkistoidaan Theseuksessa. Opinnäytetyötä varten ei tarvittu tutkimuslupia, sillä kirjallisuuskatsausessa ei käsitelty organisaatiota, niiden toimintaa tai henkilöitä ja käytetyt julkaisut ovat julkisia eli kaikkien saatavilla. (ARENE 2019.) Oppimateriaali ja tietotesti tehtiin opinnäytetyön pohjalta. Oppimateriaalin rakentamisessa on siis käytetty samoja julkaisuja kuin kirjallisuuskatsauksessa.

7 Pohdinta

7.1 Sukupuolen määrittely

Monet nuoret etsivät itseään ja omaa identiteettiään sen eri osa-alueilla (Karvonen ym. 2023). Sukupuoli on yksi niistä ja se voi aiheuttaa nuorelle ahdistusta ja ristiriitaisia ajatuksia (Kaltiala ym. 2018; Vehmas ym. 2023; Garg ym. 2023). Sukupuoli-identiteetti usein kohtaa biologisen sukupuolen kanssa, mutta näin ei kuitenkaan aina ole. Sukupuolia on useampi, kuin vain mies ja nainen, joihin suurin osa väestöstä kokee kuuluvansa. (Seta n.d.) Sukupuolen määrittelemisen voi kuitenkin aiheuttaa suurta ahdistusta, jos henkilö ei tunne kuuluvansa kumpaankaan näistä kahdesta yleisimmästä sukupuolesta (Väestöliitto 2018).

Sukupuolen määrittely tulee esille kouluissa esimerkiksi liikuntatunneilla, joissa tyttöillä ja pojilla on omat ryhmänsä. Monissa lomakkeissa on vaihtoehtoina vain mies ja nainen. Osassa julkisista paikoista on edelleen vain sukupuolitetut vessat miehille ja naisille. Tämä voi olla nuorelle kuormittavaa ja ulkopuolisuuden tunnetta lisäävää, mikäli hän ei vielä kykene määrittelemään omaa sukupuoli-identiteettiään. Stressiä nuorelle saattaa aiheuttaa myös se, että muut kiinnittävät huomiota hänen poikkeamiseen massasta. Kun nuori ei sovikkaan siihen ajatusmalliin mitä monet pitävät normaalina, että tyttöjen pitää olla feminiinisiä ja poikien maskuliinisia. Tämä voi tulla ilmi siten, että muut kommentoivat esimerkiksi nuoren pukeutumista, puheita, käytöstä tai kiusaavat asiasta.

7.2 Nuorten sukupuolen korjaaminen

Nuorten sukupuolen korjaamiseen liittyviä artikkeleita ja tietoa suomalaisessa terveydenhuollossa ei juurikaan löytynyt. Monet artikkeleista ovat yli 5 vuotta vanhoja, joissa osa tiedoista voi olla muuttunut tai vanhentunut. Lähteissä puhuttiin myös paljon vain aikuisten hoitotyöstä, joten ne rajautuivat siksi pois.

Oli paljon myös ulkomaalaisia artikkeleita, mutta niitä ei voitu hyödyntää, sillä tiedot eivät ole luotettavia, koska käytännöt ja lainsäädännöt eivät ole samoja ulkomailla ja Suomessa. Monissa sukupuolen kirurgisesta korjaamisesta kertovissa vanhemmissa lähteissä kuitenkin mainittiin, että toimenpiteitä, kuten genitaalikirurgiaa tai rintojen poistoa ei tehdä alle 18-vuotiaille. Onko tämä yksilöllistä ja mahdollisesti syvemmin nuorisopsykiatriassa käsiteltävä aihe, josta tarvittaessa joustetaan? Pohdittin myös onko esimerkiksi äänenmurroksen saavuttaneen nuoren odotettava täysi-ikäisyyteen, jotta mahdollista äänihuulten korjausleikkausta voidaan tehdä? Tästäkin löysimme hieman ristiriitaista tietoa ja artikkelit olivat vanhoja.

Jokatapauksessa kirurgisten toimenpiteiden tekeminen alle 18-vuotiaalle sukupuoli-identiteettiä pohtivalle nuorelle voi olla liian pysyvä ratkaisu. Kun odotetaan täysi-ikäisyyteen asti, onko nuori silloinkaan tarpeeksi kehittynyt päättämään omasta kehostaan ja mahdollisista pysyvistä muutoksista, joita kirurgialla saavutetaan? 18-vuotiaan mieli ja keho voivat olla edelleen hyvin keskeneräisiä, jolloin isoja ja pysyviä ratkaisuja voi olla haastavaa ja riskialtista tehdä myös lääkärin ja vanhempien kanssa yhdessä. Vaikka nuori täyttää 18-vuotta ei se automaattisesti tarkoita, että on aikuinen. Täysi-ikäisyyttä kuitenkin pidetään yleensä aikuisuuden saavuttamisena ja, että silloin pystyy päättämään kaikista asioistaan itse. Pitäisikö siis pysyvien korjaustoimenpiteiden ikärajaa vielä nostaa? Lisääkö nuorten ahdistusta jos ikärajaa nostettaisiin? Toisaalta, kun nuori täysi-ikäistyessään voi hankkiutua korjaustoimenpiteisiin ja jos se myöhemmin aiheuttaa ahdistusta niin miten sen kanssa tulisi toimia? Entä olisiko mahdollista korjata sukupuolta jollain muilla keinoilla jotka eivät olisi pysyviä kuin väliaikaisella hormonihoidolla?

Olisi hyvä, jos korjaustoimenpiteistä nuorilla saataisiin enemmän tietoa. Etenkin sellaista, joka pätee Suomeen ja Suomen lainsäädäntöön. Ymmärrys näistä voisi helpottaa hoitajan ja nuorten välistä kommunikaatiota ja nuoren oloa, kun olisi enemmän vastauksia askarruttaviin asioihin. Sekin voi tuoda lisää ahdistusta ja stressiä nuorelle, jos hän yrittää selvittää näitä asioita ja löytää tietoa, mutta ajankohtaista tietoa löytyy todella vähän tai suoranaista vastausta

mielen päällä olevaan asiaan ei välttämättä löydy. Turhautumista voi aiheuttaa myös nuoren kokemus siitä, ettei hän saa tarvitsemaansa hoitoa ja tukea hoitajilta. Ruuhkautunut terveydenhuolto saattaa myös osaltaan vaikuttaa ja heijastua nuoreen epävarmuutena ja tunteena, että on yksin asioiden kanssa. Lisäksi nuori voi kokea, ettei häntä pystytä halutulla tavalla auttamaan.

7.3 Nuorten sukupuoli-identiteetti ja hoitotyö

Nuori kuuluisi kohdata hoitotyössä lempeästi, empaattisesti ja ymmärtäväisesti (Vehmas ym. 2023, 314). Vaikka henkilö kokisi ahdistusta omasta sukupuoli-identiteetistään olisi hänet hyvä kohdata samalla tavoin, kuin kaikki muutkin. Sukupuoli-identiteettiin liittyy paljon sanastoa, määritelmiä, tapoja toimia ja ilmaista itseään, joten on tärkeää muistaa kohdata jokainen ihminen tasa-arvoisesti ja kunnioittaen. Nuorilla tulee myös ottaa huomioon herkkyyks ja heidän omat mielipiteensä. Nuoruusiässä mielipiteet ovat todella suuressa roolissa ja nuorelle tärkeitä. Nuorella voi helposti tulla olo, ettei häntä kuunnella, jos hän ei saa vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon. Tulee kuitenkin myös muistaa, että nuori ei ole missään nimessä aikuinen ja mielipiteet saattavat nopeastikin muuttua. Vuorovaikutus nuoren kanssa on siis erilaista kuin aikuisen ihmisen kanssa.

Mietittiin jatkokysymyksinä sukupuolesta yleisesti, että pitäisikö hoitotyön ammattilaisten osata kaikki termit, jotka liittyvät sukupuoli-identiteettiin tai moninaisuuteen? Kuka opettaa uusia termejä sukupuolen moninaisuudesta sairaanhoitajille, joille ei esimerkiksi koulussa ole niistä mainittu mitään? Millainen pohja ylipäättään sairaanhoitajilla on sukupuolen moninaisuuteen liittyvissä asioissa? Olisiko hoitajien, jotka ovat jatkuvasti nuorten kanssa vuorovaikutuksessa hyvä saada jokin lisäkoulutus aiheeseen? Miten paljon sairaanhoitajien ymmärrys ja osaaminen nuorten sukupuolen moninaisuutta kohtaan vaihtelee?

Luultavasti missä tahansa työpaikassa saattaa tulla nuoria vastaan, jotka kokee olevansa hukassa itsensä ja sukupuoli-identiteettinsä kanssa. Olisi hienoa, jos

sairaanhoidaja tai kuka tahansa muu luotettava aikuinen osaisi auttaa nuorta näissä tilanteissa tai ainakin ohjata toiselle taholle eteenpäin. Paremmalla tietoisuudella ja osaamisella myös voidaan helpottaa nuoren tunnetta hyväksytyksi tulemisesta ja ahdistus saattaa lieventyä, kun nuori kuulee, että omille tuntemuksille on myös oikeat nimet, eikä hän ole haasteidensa kanssa yksin.

Sukupuolen moninaisuuden ymmärrystä tulisi vahvistaa hoitajien keskuudessa, jotta vuorovaikutus nuorten kanssa paranisi ja olisi helpompi kohdata näitä vaikeassa tilanteessa olevia nuoria. Hoitajien ymmärrys edistäisi myös nuorten tietoisuutta eri sukupuolista ja sukupuoli-identiteeteistä, mutta lisääkö se vuorostaan ahdistuneiden nuorien paineita itsensä määrittelystä ja lokeroinnista? Toisaalta helpottaako nuoren oloa, jos saa tunteen siitä, ettei koe yksin olevansa jotakin tiettyä sukupuolta miehen ja naisen määrittelyiden väliltä? Nuorille voisi olla hyvä mitä varhaisemmassa vaiheessa erilaisuudesta, sukupuolen moninaisuudesta ja sukupuoli-identiteeteistä kerrottaisiin, jolloin tietoisuus myös kasvaisi.

Podimme jääkö tällä hetkellä tietoisuuden lisääminen nuorille hoitotyötä tekevien vastuulle? Entä jäävätkö nuoret helposti yksin näiden asioiden kanssa kun hoitotyö on ruuhkautunut? Nuorten vanhemmilla ei välttämättä ole kokemusta asiasta ennestään. Nuori voi myös olla hyvinkin altis ympäristölle. Esimerkiksi tiettyyn muottiin kasvattaminen, tytöksi, pojaksi tai sukupuolineutraalisti voi aiheuttaa hämmennystä ja ulkopuolisuuden tunnetta. Oma identiteetti ei välttämättä pääse kehittymään, jos kotona tai koulussa on asetettu tiukat rajat siitä millainen nuori saa olla. Se voi myös luoda kovaa painetta siitä, että tulee olla tietynlainen ja erilaisuus ei ole oikein tai hyväksyttävää. Edellä mainitut asiat tuovat paljon haasteita nykypäivänä hoitotyöhön, jonka vuoksi niihin olisi hyvä osata varautua ja suhtautua ymmärtäväisesti. Hoitotyössä painopisteen olisi hyvä olla siinä, että nuoren pitää saada itse etsiä itseään ja häntä on kannustettava omissa päätöksissään ja ajatuksissaan sukupuolen ja identiteetin kehittymisen osalta, turvallisten

rajojen sisällä. Näitä ajatuksia olisi hyvä puhua sekä nuoren itsensä kanssa, että mahdollisesti huoltajien kanssa.

7.4 Sukupuoliahdistus

Nuorilla on lisääntyvästi sukupuoliahdistusta (Kaltiala-Heino ym. 2023). Sukupuoliahdistukseen liittyy haittavaikutuksia kuten masennus ja ahdistus (Vehmas ym. 2023, 314; Kaltiala ym. 2023; Dora ym. 2021). Olisi hyvä saada konkreettisia neuvoja mistä voisi lähteä sairaanhoitajana liikkeelle. Jatkotutkimusehdotuksiksi pohdittiin seuraavia asioita. Mitkä tekijät lievittävät sukupuoliahdistusta? Hyvän vuorovaikutuksen edellytykset sukupuoliahdistuksesta kärsivän nuoren kanssa? Miten voisi neuvoa vanhempia toimivan? Sukupuoliahdistuksesta ja sen vaikutuksista nuoren elämään onnistuimme löytämään vain muutamia lähteitä. Sukupuoliahdistuksen ja -identiteetin vaikutukset ovat kuitenkin hyvin samankaltaisia niin aikuisilla, kuin nuorillakin.

Tämä on hankala aihe, koska käsitteenä sukupuoliahdistus on hyvin laaja. Se pitää sisällään niin paljon eri asioita ja tottakai siihen vaikuttaa myös se, että ihmiset ajattelevat ja kokevat asioita eri tavalla. Ihmiset myös toimivat eri tavalla ja asia jonka joku kokee ahdistavaksi ei ole välttämättä jonkun toisen mielestä mitään. Asia on samalla henkilökohtainen ja niin yksilöllinen. Ehkä paras tapa olisi pilkkoa aihetta jotenkin osioihin ja tehdä niistä kysymykset ja lähteä pohtimaan niitä eri näkökulmista jos aihetta haluaisi laajemmin kartoittaa.

7.5 Yleistä pohdintaa opinnäytetyöstä

Opinnäytetyön ohjaavat kysymykset auttoivat vastaamaan aiheeseen liittyviin asioihin. Ne auttoivat pysymään aiheessa ja etsimään sellaisia asioita lähteistä joita haluttiinkin saada selville. Ohjaavat kysymykset muuttuivat ja muokkautuivat jonkin verran opinnäytetyöprosessin aikana. Pohdittiin niitä aina, kun haettiin lähteitä ja kirjoitettiin aiheesta. Tämä oli kuitenkin hyvä, sillä

lopputuloksena oli se, että ohjaavat kysymykset olivat todella tarkkoja ja lopulta niihin oli myös helpompi vastata. Alussa ohjaavia kysymyksiä oli vain kolme, mutta aiheen laajuuden vuoksi niitä oli hyvä ottaa enemmän, jotta keskeisimpiä asioita ei tarvinnut rajata pois.

Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite saavutettiin. Nuorten sukupuolen moninaisuuden kartoitus onnistui, saatiin tehtyä selkeä oppimateriaali aiheesta, avaamaan erilaisia sukupuoleen liittyviä määritelmiä ja käsittelemään translakia. Toki aihe on todella laaja, joten sen takia käsitteistä avattiin vain keskeisimpiä ja yleisimpiä. Mikäli käsitteitä haluaisi avata enemmän niin aihetta tulisi silti jakaa jollain tavalla osiin, jotta kokonaisuudesta saisi selkeän. Tavoitteena oli lisätä tietoa sukupuolen moninaisuudesta ja sen vaikutuksesta nuorten elämään, edistää ammattilaisten kykyä kohdata erilaisia nuoria ja parantaa hoitajien ja potilaiden välistä vuorovaikutusta. Tuloksilla onnistuttiin vastaamaan ohjaaviin kysymyksiin.

Lähteet

ARENE. 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 20.4.2023. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382>

Digi- ja väestötietovirasto. n.d. Etunimen muuttaminen. Viitattu 5.10.2023.

<https://dvv.fi/etunimen-muuttaminen>

Dehkordi, A.; Mazaheri, E.; Ibrahim, H.; Dalvand, S. & Chanei Cheshlagh, R. 2021. How to write a systematic review: a narrative review. Viitattu 25.4.2023. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8218799/>

Dora, M.; Grabski, B.; Dobroczyński, B. 2021. Gender dysphoria, gender incongruence and gender nonconformity in adolescence - changes and challenges in diagnosis. Psychiatria Polska. Vol 55, No 1, 23-37. Viitattu 9.10.2023.

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34021544/>

Doyle, D. 2022. Transgender identity: Development, management and affirmation. Current opinion in psychology. Vol 48. Viitattu 22.9.2023 <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352250X22001889?via%3DiHub>

Finlex. 2023. Laki sukupuolen vahvistamisesta. 295/2023. Viitattu 2.10.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230295>

Garg, G.; Elshimy, G. & Marwaha, R. 2023. Gender dysphoria. Statpearls. Viitattu 22.9.2023. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK532313/>

Grinten, H.; Verhaak, C.; Steensma, T.; Middelberg, T.; Roeffen, J. & Klink, D. 2021. Gender incongruence and gender dysphoria in childhood and adolescence-current insights in diagnostics, management, and follow-up. European Journal of Pediatrics. Vol 180, No 5, 1349-1357. Viitattu 9.10.2023.

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33337526/>

Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. 2020. Tutkimus- ja kehittämistyön luotettavuus. Osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas 2.0. Diakin kirjasto. Viitattu 22.5.2023. <https://libguides.diak.fi/c.php?g=670543&p=4760642#s-lq-box-15268726>

Itä-Suomen yliopisto. n.d. Systemaattinen tiedonhaku, löytyykö tutkimusnäyttöä? Tiedonhaku- Hoitotiede. Viitattu 19.5.2023. <https://blogs.uef.fi/tiedonhaku-hoitotiede/loytvyko-nayttoa-systemaattinen-tiedonhaku/>

Kaltiala-Heino, R-K; Työläjäarvi, M. & Suomalainen L. 2018. Kun sukupuoli on nuorelle ongelma. Terveysportti. Vol 134, No 20, 2041-2046. Viitattu 22.9.2023 <https://www-terveysportti-fi.ezproxy.turkuamk.fi/xmedia/duo/duo14555.pdf>

Kaltiala, R.; Karvonen, M.; Heino, E. & Työläjäarvi, M. 2023. Sukupuoliahdistus, transgender-identiteetti ja mielenterveys nuoruusiässä. Duodecim. Vol 139, No 6, 487-493. Viitattu 26.4.2023. <https://www.duodecimlehti.fi/duo17611>

Kangasniemi, M.; Utriainen, K.; Ahonen, S-M.; Pietilä, A-M.; Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. Hoitotiede. Vol. 25, No 4, 296.

Karvonen, M; Karukivi, M; Kronström, K & Kaltiala, R-K. 2023. Identiteetin muodostuminen ja sen eri osa-alueet nuoruusiässä. Lääkärilehti. Viitattu 5.10.2023. <https://www-laakarilehti-fi.ezproxy.turkuamk.fi/tieteessa/katsausartikkeli/identiteetin-muodostuminen-ja-sen-eri-osa-alueet-nuoruusiassa/>

Klein, D.; Paradise, S. & Goodwin, E. 2018. Caring for transgender and gender-diverse persons: what clinicians should. American family physician. Vol 98, No 11, 645-653. Viitattu 7.10.2023.

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30485050/>

Kärnä, T. 2023. Muunsukupuolisuus. Duodecim. Terveysportti. Viitattu 22.9.2023. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/shk/article/dlk01196/search/sukupuoli>

Kärnä, T. 2023. Transsukupuolisuus. Duodecim. Terveysportti. Viitattu 22.9.2023.

<https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/shk/article/dlk01195/search/sukupuoli>

Kärnä, T. 2023. Translaki uudistuu-mikä muuttuu? Lääkärilehti. Vol 78, No 7-8, 263. Viitattu 11.10.2023.

<https://www-laakarilehti-fi.ezproxy.turkuamk.fi/tieteessa/paakirjoitus-tiede/translaki-uudistuu-mika-muuttuu/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2023. Nuoren aivojen kehitys. Viitattu 11.10.2023. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/12-15-v/nuoren-aivojen-kehitys/>

Mielenterveystalo n.d. Sukupuolen moninaisuuden huomioiminen koulussa. Viitattu 9.9.2023. <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/seksuaalisuus-sukupuoli/sukupuolen-moninaisuuden-huomioiminen-koulussa>

Miller, C. 2023. Transgender kids and gender dysphoria. Child Mind Institute. Viitattu 4.5.2023. <https://childmind.org/article/transgender-teens-gender-dysphoria/>

Palmer, B. & Clegg, D. 2020. A universally accepted definition of gender will positively impact societal understanding, acceptance, and appropriateness of health care. Vol 95, No 10, 2235-2243. Viitattu 5.10.2023.

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32448588/>

Salakari, M. 2020. Systemoitu kirjallisuuskatsaus tiedon tuottamisen menetelmänä. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 25.4.2023.

https://tohtori.turkuamk.fi/uploads/2020/04/92b18b03-kirjallisuuskatsaus_20.4.20.pdf

Salakka, M. n.d. Sukupuolen korjausprosessi. Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. Viitattu 5.10.2023.

<https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolen-korjaus/sukupuolen-korjaaminen/>

Salas-Humara, C.; Sequeira, G.; Rossi, W. & Dhar, C. 2019. Gender affirming medical care of transgender youth. Current problems in pediatric and adolescent health care. Vol 49, No 9. Viitattu 5.10.2023.

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31735692/>

Salminen, A. 2011. Mikä on kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Opetusjulkaisuja 62. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja. Viitattu 25.4.2023.

https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Uudistettu painos. Viitattu 20.4.2023.

Seta. n.d. Sukupuolen moninaisuus. Viitattu 24.4.2023.

https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/?gclid=CjwKCAjw0ZiiBhBKEiwA4PT9z7eB-evBV4ryHk7R96gLI7eQ4dJ_S1grIPWZ5AT5CZvfK_MMWCLhABoCs0AQAvD_BwE

Seta. 2023. Sateenkaarisanasto. Viitattu 27.4.2023.

<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>

Silva, N.; Lopes, R.; Bitencourt, G.; Bossato, H.; Brandão, M. & Ferreira, M. 2020. Social identity of transgender persons: concept analysis and proposition of nursing diagnoses. Revista Brasileira de Enfermagem. Vol 73, No 5. Viitattu 9.10.2023.

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33338166/>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2023. Kysymyksiä ja vastauksia sukupuolen vahvistamista koskevasta hallituksen esityksestä. 27.9.2023.

<https://stm.fi/sukupuolen-vahvistaminen>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2021. Translaki. Viitattu 27.4.2023.

<https://stm.fi/hanke?tunnus=STM009:00/2021>

Suvisaari, J. 2022. On tärkeää ymmärtää moninaisuutta sekä ihmisyyden ja yhteiskunnan kirjoa- kuukauden kollega Sakris Kupila. Duodecim. Vol 138, No 2, 202-203. Viitattu 29.9.2023.

<https://www-duodecimlehti-fi.ezproxy.turkuamk.fi/xmedia/duo/duo16665.pdf>

Tenhola, A. & Kaltiala, R-K. 2022. Transgender identity and externalizing symptoms and problems behaviours in adolescence: is there a connection? Viitattu 11.10.2023. https://www.psykiatriantutkimussaatio.fi/wp-content/uploads/2022/11/Psychiatria_Fennica-2022-Tenhola.pdf

Terveyskirjasto. 2020. Odottavan äidin käsikirja. Sukupuolen määräytyminen hedelmöityksessä. Viitattu 23.9.2023. <https://www.terveyskirjasto.fi/odk00006>

THL. 2023. Sukupuolen moninaisuus. Viitattu 24.4.2023. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus>

Timmins, F. & McCabe, C. 2005. How to conduct an effective literature search. Viitattu 24.4.2023. https://www.researchgate.net/profile/Catherine-McCabe-2/publication/7448041_How_to_conduct_an_effective_literature_search/links/02bfe5141986fd8f02000000/How-to-conduct-an-effective-literature-search.pdf

Tordoff, D.; Wanta, J.; Collin, A.; Stepney, C.; Inwards-Breland, D. & Ahrens, K. 2022. Mental health outcomes in transgender and nonbinary youths receiving gender-affirming care. *Jama network open*. Vol 5, No 2. Viitattu 9.10.2023. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/35212746/>

Turban, J. & Ehrensaft, D. 2017. Research review: Gender identity in youth: treatment paradigms and controversies. *The journal of child psychology and psychiatry*. Vol 59, No 12, 1228-1243. Viitattu 25.4.2023. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29071722/>

Turun ammattikorkeakoulu. n.d. Vastuullisuus opinnäytetyössä. *Messi*. Viitattu 26.4.2023. https://tuas365.sharepoint.com/sites/Messi-Opiskelija/Shared%20Documents/Opinn%C3%A4ytety%C3%B6/Vastuullisuus%20opinnaytetyossa_yleist%C3%A4.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 24.4.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Uusi-Mäkelä, N.; Katinka, T.; Puustinen, N. & Kaltiala R-K. 2020. Sukupuolidysforiasta kärsivä perusterveydenhuollon vastaanotolla. *Lääkärilehti*. Vol 75, No 37, 1862-1864. Viitattu 24.9.2023. <https://www-laakarilehti->

[fi.ezproxy.turkuamk.fi/tyossa/sukupuolidysforiasta-karsiva-perusterveydenhuollon-vastaanotolla](https://www.turkuamk.fi/tyossa/sukupuolidysforiasta-karsiva-perusterveydenhuollon-vastaanotolla)

Vehmas, N.; Holopainen, E.; Savolainen-Peltonen, H.; Salmela, L.; Puro, K.; Kerkola, M. & Santti, E. 2023. Nuoren sukupuoli-identiteettitutkimukset ja hoito. Duodecim. Vol 139, No 4, 314-320. Viitattu 26.4.2023.

<https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2023/4/duo17565#s10>

Vuori, J. n.d. Laadullinen sisällönanalyysi. Tampereen yliopisto. Viitattu 27.5.2023.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>

Väestöliitto. 2018. Mitä sukupuolen moninaisuus tarkoittaa?. Viitattu 25.4.2023.

<https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/mita-sukupuolen-moninaisuus-tarκοittaa/>

Väyrynen, H. 2020. Pitkä prosessi: nuorten sukupuoli-identiteettitutkimuksiin on ruuhkaa, mutta vain pieni osa etenee hoitoihin. Lääkärilehti. Vol 75, No 37, 1582-1585. Viitattu 29.9.2023.

<https://www.laakarilehti-fi.ezproxy.turkuamk.fi/ajassa/ajankohtaista/pitka-prosessi/>

Wahlman-Calderara, T. & Halila, R. n.d. Intersukupuolisuus. Taustaraportti ETENE:n kannanottoon. Viitattu 9.9.2023.

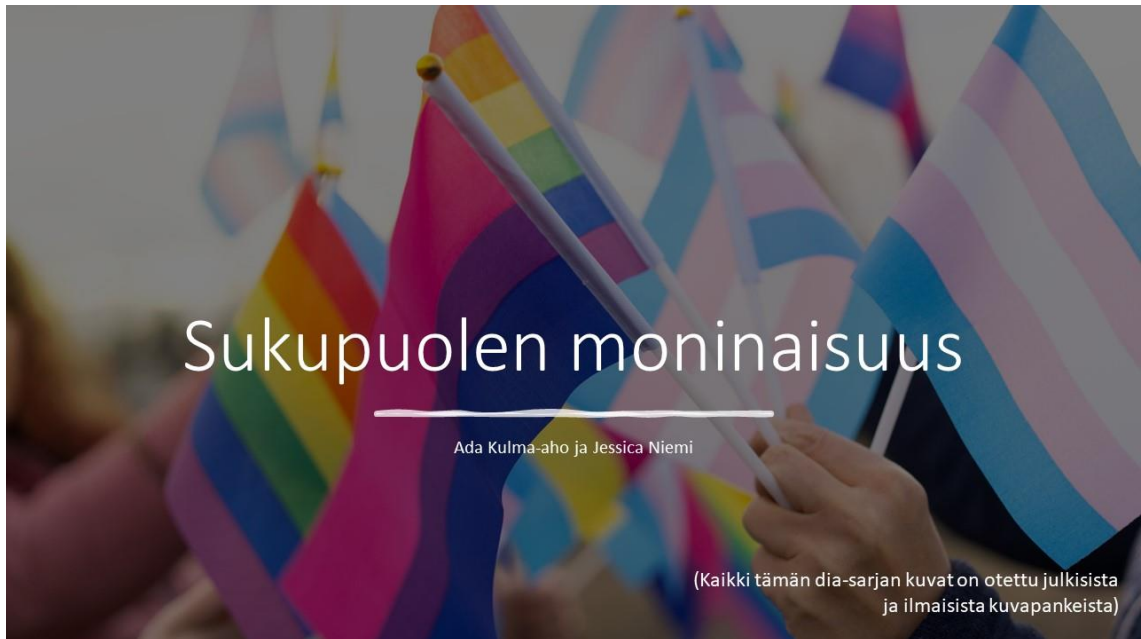
<https://etene.fi/documents/1429646/2056382/IS-raportti20160331.pdf/58bf2412-48a9-4521-b5ae-81a3ee3bc07b>

LIITTEET

Liite 1. Kirjallisuuskatsauksen tiedonhaku-aulukko

Tietokanta	Hakutermit ja -fraasit	Tulokset, (osumat) ja päällekkäisyydet *
Medic	Sukupuolen määritelmä sukupuoli AND nuori, sukupuoli-identiteetti AND nuori Seksuaalisuus AND nuori Transsukupuoli Intersukupuoli Cissukupuoli Muunsukupuolinen Sukupuolen korjaaminen Sukupuoliahdistus Translaki	2 (38)*2 6 (12) 0 (14) *7 0 (4) *1 0 0 0 0 0 3 (51) *2 0 (2) *2 1 (2)
Cinahl	Definition of gender gender identity AND adolescents Sexuality AND adolescents gender dysphoria AND adolescents Definition of Transgender Definition of Intergender Definition of Cisgender Definition of non-binary identity Gender reassignment	1 (22) 0 (100) 0 (420) 0 (27) *2 1 (1) 0 0 (1) 2 (476) *1 0 (31)
Terveysportti	Sukupuoli Sukupuoli-identiteetti	2 (87) 0 (3) *2
PubMed	Definition of gender gender identity AND adolescents Sexuality AND adolescents gender dysphoria AND adolescents Definition of Transgender Definition of Intergender Definition of Cisgender Definition of non-binary identity Gender reassignment	1 (3822) 1 (1205) 0 (9930) 0 (251) *1 0 (60) *1 0 (34) 0 (13) 0 (4) 1 (279)
Manuaalisesti haetut lähteet	sukupuoli sukupuolen korjaaminen translaki nimenmuutos sukupuolen moninaisuus sukupuolisuuden käsitteitä sukupuolen määräytyminen nuorten aivojen kehittyminen	2 *1 0 1*1 1 1 *2 1 *3 0 1

Liite 2. Sukupuolen moninaisuus oppimateriaali

Sukupuolen määritelmä

- Sukupuoli on yksi ihmisen ominaisuuksista, sen ilmenemismuodot vaihtelevat yksilöllisesti.
- Syntymässä määritelty biologinen sukupuoli määräytyy geneettisesti kromosomein.
  - Naisella on kaksi X-sukukromosomia ja miehillä on X- ja Y-sukukromosomit.
- Biologisen sukupuolen lisäksi sukupuolen kokemukseen ja määritelmään liittyy myös psykologisia ja sosiaalisia näkökulmia, kuten omat ajatukset ja itsensä ilmaiseminen.

Sukupuolen moninaisuus

- Moninaisuudella tarkoitetaan, ettei sukupuolta voida yksiselitteisesti määritellä kahteen toisilleen vastakkaiseen sukupuoleen.
  - Ei ole vain kaksi ääripäätä, eli mies ja nainen. Sukupuoli voi olla mitä tahansa näiden väliltä tai ei kumpaakaan.
- Sukupuolen kokemus koostuu fyysisistä piirteistä ja psyykkisestä sukupuolen kokemuksesta sekä sosiaalisista ja kulttuurisista ominaisuuksista.
- Monelle ihmiselle sukupuoli on myös tärkeä identiteetti ja itseilmaisun keino.
- Juridisesti sukupuoli määräytyy sen mukaan, mitä väestörekisteriin on kirjattu.

Nuoren sukupuoli-identiteetti

- Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan omaa tunnetta sukupuolesta tai sukupuolettomuudesta, sitä ei voi omalla tai kenenkään toisen tekemällä päätöksellä muuttaa.
- Jokaisen kokemus sukupuolesta on yksilöllinen.
- Identiteetti alkaa usein vahvistumaan samoihin aikoihin, kun murrosikä alkaa noin 10–13-vuotiaana.
- Osana sukupuoli-identiteettiä on myös sukupuolen ilmaiseminen.

Sukupuolen ilmaiseminen

- Kaikki ilmaisevat sukupuoltaan jollakin tavalla. Sillä tarkoitetaan tapaa, jolla henkilö tuo ilmi omaa sukupuoltaan, esimerkiksi:
  - Tietynlainen vaatetus, henkilön puheet tai käytös, jolla osoitetaan oman sukupuolen olevan nainen, mies, jostain siltä väliltä tai muunsukupuolinen .
  - Sukupuoltaan voi ilmaista tavalla, jota pidetään joko tietylle sukupuolelle ominaisena tai tavalla, joka poikkeaa siitä.
- Sukupuoli-identiteetin ilmaiseminen ja tunnistaminen ei ole helppo prosessi, se voi pitää sisällään erilaisia vaiheita riippuen siitä, miten henkilö osaa käsitellä ympäriltä tulevan joko kannustavan, tai vihamielisen vastaanoton.

Sukupuolisuuden eri käsitteitä

Transsukupuolisuus

Henkilö kokee kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen, kuin mitä hänelle on syntymässä määritelty. Sukupuoli-identiteetti ei kohtaa biologisen sukupuolen kanssa. Esimerkiksi biologinen sukupuoli voi olla nainen, mutta henkilö kokee vahvasti olevansa mies ja myös hänen sukupuoli-identiteettinsä on mies.

Cissukupuolisuus

Transsukupuolisuuden vastakohta. Henkilö kokee syntymässä määritellyn sukupuolen vastaavan sukupuoli-identiteettiään. Cissukupuolisuus on väestössä yleisin sukupuolisuuden koettu muoto.

Intersukupuolisuus

Fyysisten sukupuoliominaisuuksien perusteella syntymässä ei voida määrittellä onko henkilö nainen tai mies. Kyse ei ole sairaudesta vaan henkilön ominaisuudesta. Yleisimmin se ei vaadi hoitoa.

Käsitteet jatkuu...

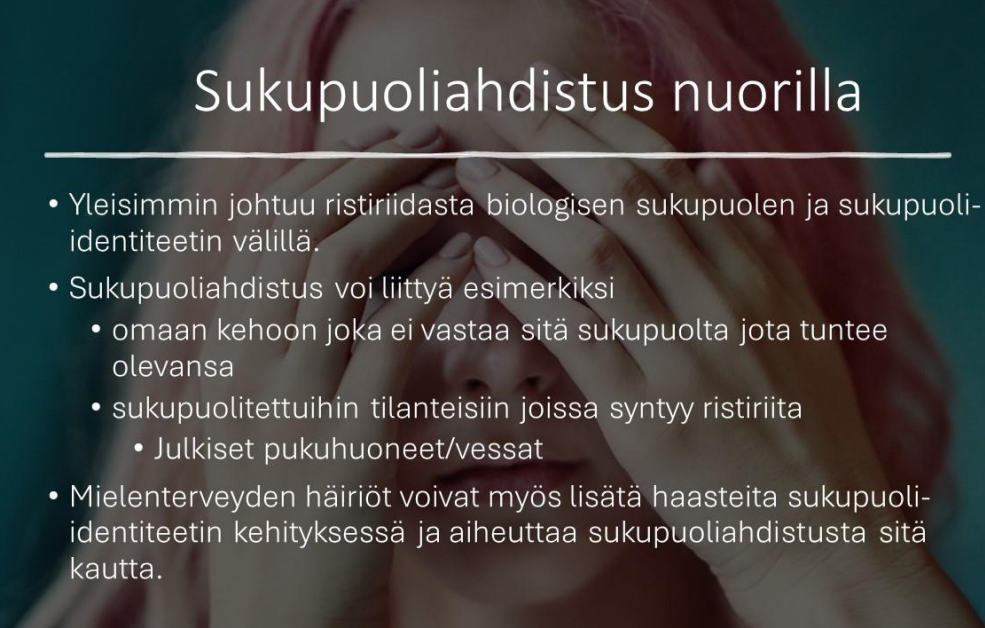
Muunsukupuolisuus

Henkilö voi kokea olevansa molempia sekä nainen että mies, jotain siltä väliltä tai ei kumpaakaan. Muunsukupuolisuuteen luokitellaan myös henkilöt jotka kokevat olevansa sukupuolettomia.

Transvestisuus

Transvestisuudesta puhutaan, kun henkilö pystyy vahvasti eläytymään vastakkaiseen sukupuoleen. Henkilö kokee olevansa sitä sukupuolta, johon on syntynyt. Persoonallisuudessa on kuitenkin voimakas vastakkaisen sukupuolen maskuliininen tai feminiininen piirre. Henkilön sukupuoli voi olla moninainen.

Henkilön sukupuoli voi olla moninainen. Se voi joko pysyä samana koko elämän ajan tai muuttua. Jokaisen sukupuoli on yksilöllinen.

Sukupuoliahdistus nuorilla

- Yleisimmin johtuu ristiriidasta biologisen sukupuolen ja sukupuoli-identiteetin välillä.
- Sukupuoliahdistus voi liittyä esimerkiksi
  - omaan kehoon joka ei vastaa sitä sukupuolta jota tuntee olevansa
  - sukupuolitettuihin tilanteisiin joissa syntyy ristiriita
    - Julkiset pukuhuoneet/vessat
- Mielenterveyden häiriöt voivat myös lisätä haasteita sukupuoli-identiteetin kehityksessä ja aiheuttaa sukupuoliahdistusta sitä kautta.

Sukupuoliahdistuksen haitat

- Sukupuoliahdistuksen on huomattu lisäävän merkittävästi masennuksen ja ahdistuksen riskiä, huonontaa elämänlaatua, sekä lisää stressiä vähemmistöön kuulumisesta.
- Sukupuoliahdistusta kokeva voi joutua tavanomaista helpommin kiusatuksi tai seksuaalisen ahdistelun uhriksi.
- Itsetuhoisuus on myös yleisempää sukupuoliahdistuksesta kärsivillä nuorilla.
- Pahimmillaan leimaantuminen ja yhteiskunnan hylkääminen voi johtaa huonoon itsetuntoon ja päihdehäiriöihin.

Nuoren sukupuolen huomioiminen hoitotyössä

- Nuoria tulee kohdata yhdenvertaisesti ja antaa tukea sukupuoli-identiteetin löytämisessä.
- Tärkeintä on käyttäytyä kohteliaasti ja ystävällisesti, ei tarvitse liikaa pelätä epäonnistumista tai sanovansa jotain väärää.
- Ennalta on hyvä tutustua sateenkaarisananaston termeihin. Termit auttavat välttämään sanoja, jotka voivat mahdollisesti loukata.
- Epäselvissä tilanteissa tulee kysyä apua.

Mitä hyvä hoitotyö pitää sisällään?

- Käytetään sanoja, joita nuori toivoo käytettävän.
Mikäli hän korjaa hoitotyössä käytettäviä sanavalintoja, tulee niitä ensisijaisesti käyttää.
- Pyritään toteuttamaan suunnitellusti, yksilöllisesti sekä nuoren toiveita kunnioittaen.
Nuorelle on tärkeää, että pääsee osallistumaan itseään koskevaan päätöksentekoon
- Oikeudenmukaisuus sekä sosiaalisen, psykologisen ja lääketieteellisen tuen tarjoaminen
Parantavat sukupuolen kokemuksen vahvistamista ja nuorten hyvinvointia.

Hoitotyön haasteet

- Nykyään nuorilla on enemmän psykiatrisia sairauksia, päihteiden käyttöä ja persoonallisuushäiriöitä, jotka tulee ottaa huomioon.
- Sukupuoliahdistuksen tunnistaminen ei ole helppoa ja nuoren kanssa työskenteleminen voi olla haastavaa.
- Jos nuorella ilmenee mielenterveysongelmia, tulee niihin puuttua ja hoitaa ne ensisijaisesti.
  - Kaikkia mielenterveyden ongelmia ei voida ratkaista pelkästään sukupuoliominaisuuksien korjaamisella.
- Sukupuoliahdistuksen hoito vaihtelee paljon yksilöllisesti nuoren tarpeiden mukaan.
- Tulee ymmärtää ja osata yksilöidä nuoren tuntemukset, jotta niitä voidaan alkaa työstämään.

Translaki

- Sukupuolen vahvistamista koskeva laki.
- Lakia tarvitaan hyvinvoinnin edistämiseksi, itsemäärämisoikeuden toteutumiseksi ja eriarvoisuuden vähentämiseksi.
- Tavoitteena on turvata oikeudenmukaisuus ja yhdenvertaisuus jokaiselle sukupuolen tuntemuksesta riippumatta.
- Uusi laki tuli voimaan huhtikuussa 2023.
- Ihmisoikeuksien näkökulmasta pidetään tärkeänä, että sosiaalisen sukupuolen lisäksi henkilö saa myös itse päättää juridisen sukupuolensa.
- Uuden laki uudistuksen täysi-ikäinen voi tehdä Digi- ja Väestötietoviraston kautta hakemuksen sukupuolen korjaamisesta omalla ilmoituksellaan.

Nimenmuutos

- Ensimmäinen askel monelle sukupuoli-identiteetin kanssa kamppailevalle nuorelle voi olla nimenmuutos.
- Huoltaja voi hakea 10-17-vuotiaalle lapselleen nimenmuutosta.
- Nuori voi itse hakea nimenmuutosta 15-17 vuoden iässä.
Huoltajia kuullaan aiheeseen liittyen.
- Nimenmuutokseen vaaditaan kaikkien vanhempien ja lapsen suostumus.
- Nimenmuutoshakemus tehdään Digi- ja väestötietoviraston sivuilla.

Sukupuolen korjaaminen

- Sukupuolen korjaamisella tarkoitetaan lääketieteellisiä hoitokeinoja.
- Henkilön keho korjataan vastaamaan sitä sukupuolta, jota hän tuntee olevansa.
- Sukupuolenkorjaushoidoilla voidaan helpottaa ahdistusta kehoa kohtaan.
- Korjaushoidolla pystytään myös vähentämään ahdistuksesta koituvia haittavaikutuksia kuten masennusta ja itsetuhoisuutta. Tällä tavoin parannetaan elämänlaatua ja toimintakykyä.
- Kaikki transsukupuoliset nuoret eivät koe sukupuoli-ahdistusta tai koe tarvetta sukupuolen korjaamiselle.

Hormonihoidot

- Nuorelle hormonihoidot voidaan aloittaa nuoren täytettyä 16 vuotta ellei vasta-aiheita hoidon aloittamiselle ole.
- Hormonit pysäyttävät hetkellisesti sukupuoliominaisuuksien kehittymisen.
- Pyritään vähentämään nuoren sukupuoli-ahdistusta ja antaa lisää mietintäaikaa haluaako nuori tehdä myöhemmin palautumattomia sukupuolen korjaustoimenpiteitä.
- Kun murrosikä ei ole vielä päässyt loppuun asti, voi sen pysäyttää GnRH-analogihoidolla. Tämä on gonadotropiinin vapauttajahormoni, joka vaikuttaa sukupuolihormonien erittymiseen.

Lähteet

- Digi- ja väestötietovirasto. n.d. Etunimen muuttaminen. Viitattu 5.10.2023. <https://digi.fi/etunimen-muuttaminen>
- Dehordi, A., Mazaheri, E., Ibrahim, H., Davand, S. & Chahel Cheshlagh, R. 2021. How to write a systematic review: a narrative review. Viitattu 25.4.2023. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8218759/>
- Dora, M., Grabski, B., Dobroczyński, B. 2021. Gender dysphoria, gender incongruence and gender nonconformity in adolescence - changes and challenges in diagnosis. *Psychiatria Polska*. Vol 55, No 1, 23-37. Viitattu 9.10.2023. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34921544/>
- Doyle, D. 2022. Transgender identity: Development, management and affirmation. *Current opinion in psychology*. Vol 48. Viitattu 22.9.2023. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352280X22001888?via=ihub>
- Finlex. 2023. Laki sukupuolen vahvistamisesta. 295/2023. Viitattu 2.10.2023. <https://www.finlex.fi/fi/kv/jakuv/2023/20230295>
- Garg, G., Elshimy, G. & Marwaha, R. 2023. Gender dysphoria. *StatPearls*. Viitattu 22.9.2023. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK532313/>
- Grinten, H., Verhaak, C., Steensma, T., Middelberg, T., Roeffen, J. & Klink, D. 2021. Gender incongruence and gender dysphoria in childhood and adolescence-current insights in diagnostics, management, and follow-up. *European Journal of Pediatrics*. Vol 180, No 5, 1349-1357. Viitattu 9.10.2023. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33337526/>
- Kalliala-Heino, R.-K., Työläjärvi, M. & Suomalainen L. 2018. Kun sukupuoli on nuorelle ongelma. *Terveysportti*. Vol 134, No 20, 2041-2046. Viitattu 22.9.2023. <https://www.terveysportti.fi/ezproxy/turkuamk.fi/media/duo/duo14555.pdf>
- Kalliala, R., Karvonen, M., Heino, E. & Työläjärvi, M. 2023. Sukupuoliandrog. transgender-identiteetti ja mielenveys nuoruudessa. *Duodecim*. Vol 139, No 6, 487-493. Viitattu 26.4.2023. <https://www.duodecimlehti.fi/duo17611>
- Karvonen, M., Karukivi, M., Kronström, K. & Kalliala, R.-K. 2023. Identiteetin muodostuminen ja sen eri osa-alueet nuoruudessa. *Lääkärilehti*. Viitattu 5.10.2023. <https://www.laakarilehti.fi/ezproxy/turkuamk.fi/lehteessa/saisausarikelii/identiteetin-muodostuminen-ja-sen-eri-osa-alueet-nuoruudessa>
- Klein, D., Paradise, S. & Goodwin, E. 2018. Caring for transgender and gender-diverse persons: what clinicians should. *American family physician*. Vol 98, No 11, 645-653. Viitattu 7.10.2023. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30485050/>
- Kärnä, T. 2023. Muonsukupuolisuus. *Duodecim Terveysportti*. Viitattu 22.9.2023. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/shk/article/dtk01196/search/sukupuoli>
- Kärnä, T. 2023. Transsukupuolisuus. *Duodecim Terveysportti*. Viitattu 22.9.2023. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/shk/article/dtk01195/search/sukupuoli>
- Kärnä, T. 2023. Translaki uudistus-mikä muuttuu? *Lääkärilehti*. Vol 78, No 7-8, 263. Viitattu 11.10.2023. <https://www.laakarilehti.fi/ezproxy/turkuamk.fi/lehteessa/paakirjoitus-tiede/translaki-uudistus-mika-muuttuu/>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2023. Nuoren aivojen kehitys. Viitattu 11.10.2023. <https://www.mil.fi/vanhemmille/lapsen-kaavu-ja-kehitys/12-15-vuoreen-aivojen-kehitys/>
- Miller, C. 2023. Transgender kids and gender dysphoria. *Child Mind Institute*. Viitattu 4.5.2023. <https://childmind.org/article/transgender-teens-gender-dysphoria/>
- Palmer, B. & Clegg, D. 2020. A universally accepted definition of gender will positively impact societal understanding, acceptance, and appropriateness of health care. *Vol 95, No 10, 2235-2243*. Viitattu 5.10.2023. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32449588/>
- Satakka, M. n.d. Sukupuolen korjausprosessi. Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. Viitattu 5.10.2023. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolenkorjaus/sukupuolenkorjaaminen/>
- Saiaas-Humara, C.; Sequeira, G., Rossi, W. & Dhar, C. 2019. Gender affirming medical care of transgender youth. *Current problems in pediatric and adolescent health care*. Vol 49, No 9. Viitattu 5.10.2023. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31735692/>

Lähteet

- Seta. n.d. Sukupuolen moninaisuus. Viitattu 24.4.2023. https://seta.fi/sateenkaari tieto/sukupuolen-moninaisuus/?oclid=CwKCAw02iBhRkFwA4PT9z7eB-evBv4niHk7R96olI7eO4dJ_S1qrPWZ5AT5CZvKk_MMWCLhABoCs0AOAVD_BwE
- Seta. 2023. Sateenkaarisanansto. Viitattu 27.4.2023. <https://seta.fi/sateenkaari tieto/sateenkaarisanansto/>
- Silva, N.; Lopes, R.; Bitencourt, G.; Bossato, H.; Brandão, M. & Ferreira, M. 2020. Social identity of transgender persons: concept analysis and proposition of nursing diagnoses. *Revista Brasileira de Enfermagem*. Vol 73, No 5. Viitattu 9.10.2023. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33338169/>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2023. Kysymyksiä ja vastauksia sukupuolen vahvistamista koskevasta hallituksen esityksestä. 27.9.2023. <https://stm.fi/sukupuolen-vahvistaminen>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2021. Translaki. Viitattu 27.4.2023. https://stm.fi/hanke/7tunnus=STM009_00/2021
- Suvisaari, J. 2022. On tärkeää ymmärtää moninaisuutta sekä ihmisyyden ja yhteiskunnan kirjoa-kuukauden kollega Sakris Kupila. *Duodecim*. Vol 138, No 2, 202-203. Viitattu 29.9.2023. <https://www.duodecimlehti.fi/ezproxy/turkuamk.fi/media/duo/duo16665.pdf>
- Tenhola, A. & Kalliala, R.-K. 2022. Transgender identity and externalizing symptoms and problems behaviours in adolescence: is there a connection? Viitattu 11.10.2023. https://www.psikiatriantutkimussaito.fi/wp-content/uploads/2022/11/Psychiatria_Fennica-2022-Tenhola.pdf
- Terveyskirjasto. 2020. Odottavan äidin käsikirja. Sukupuolen määrätymisen hedelmöityksessä. Viitattu 23.9.2023. <https://www.terveyskirjasto.fi/odk00006>
- THL. 2023. Sukupuolen moninaisuus. Viitattu 24.4.2023. <https://thi.fi/web/sukupuolen-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus>
- Tordoff, D.; Wanta, J.; Collin, A.; Stepney, C.; Inwards-Breland, D. & Ahrens, K. 2022. Mental health outcomes in transgender and nonbinary youths receiving gender-affirming care. *Jama network open*. Vol 5, No 2. Viitattu 9.10.2023. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/35212749/>
- Uusi-Mäkelä, N.; Katinka, T.; Puustinen, N. & Kalliala R.-K. 2020. Sukupuoliydystoriasta kärsivä perusterveydenhuollon vastaanotolla. *Lääkärilehti*. Vol 75, No 37, 1862-1864. Viitattu 24.9.2023. <https://www.laakarilehti.fi/ezproxy/turkuamk.fi/hossa/sukupuoli/dforiasta-karsiva-perusterveydenhuollon-vastaanotolla>
- Vehmas, N.; Holopainen, E.; Savolainen-Pelttonen, H.; Salmela, L.; Puro, K.; Kerkola, M. & Santti, E. 2023. Nuoren sukupuoliuhdistuksen tutkimukset ja hoito. *Duodecim*. Vol 139, No 4, 314-320. Viitattu 26.4.2023. <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2023/4/duo17565rs10>
- Väestöliitto. 2018. Mitä sukupuoli moninaisuus tarkoittaa? Viitattu 25.4.2023. <https://www.hvakymsys.fi/artikkelit/mita-sukupuolen-moninaisuus-tarkoittaa/>
- Väyrynen, H. 2020. Pitkä prosessi: nuorten sukupuoli-identiteettitutkimuksiin on ruuhkaa, mutta vain pieni osa etenee hoitoihin. *Lääkärilehti*. Vol 75, No 37, 1582-1585. Viitattu 29.9.2023. <https://www.laakarilehti.fi/ezproxy/turkuamk.fi/aajassa/ajankohtaista/otika-prosessi/>
- Wahlman-Calderara, T. & Hallia, R. n.d. Intersukupuolisuus. Taustaraportti ETENE:n kannanottoon. Viitattu 9.9.2023. <https://etene.fi/documents/1429646/2056382/S-raportti20160331.pdf/58b2f2412-48a9-4521-b5ae-81a3ee3bc07b>

Liite 3. Tietotesti kysymykset

Tietotestin ohje: Arvioi onko väittämä oikein vai väärin.

1. Suurin osa väestöstä on cissukupuolisia.
2. Sukupuoli-identiteetin tunnistaminen on helppoa.
3. Sukupuolen moninaisuudella tarkoitetaan sukupuolivähemmistöön kuulumista.
4. Sukupuolen vahvistamiseksi Digi- ja väestötietovirastolle tarvitsee lääkärin diagnoosin.
5. Sukupuolen kokemukseen ja määritelmään liittyy niin biologiset, sosiaaliset kuin psykologisetkin näkökulmat.
6. Translaki on transsukupuolisille yksilöity laki.
7. Nuoren sukupuoli-identiteetti alkaa vahvistumaan 10-13 vuotiaana.
8. Sukupuoliahdistuksen tunnistaminen on helppoa.
9. Ristiriita biologisen sukupuolen ja sukupuoli-identiteetin välillä voi aiheuttaa sukupuoliahdistusta.
10. Nuoren puheet, käyttäytyminen ja vaatetus ovat osa sukupuolen ilmaisemista.
11. Sukupuoli pysyy samana koko elämän ajan.
12. Nuoruusikään kuuluu identiteetin etsiminen ja kehittyminen sen eri osa-alueilla.
13. Mielenterveyden häiriöt voi lisätä haasteita sukupuoli-identiteetin kehityksessä.
14. Sukupuoliahdistuksen hoito vaihtelee paljon yksilöiden välillä ja nuoren tarpeiden mukaan.
15. Hoitajana ei tarvitse pelätä epäonnistumista.
16. Sukupuolen korjaushoidoilla ei ole vaikutusta nuoren toimintakykyyn.
17. Hormonihoidot voidaan aloittaa nuoren täytettyä 16 vuotta.
18. Translain tavoitteena on turvata oikeudenmukaisuutta ja yhdenvertaisuutta.
19. Kaikki transsukupuoliset kokevat sukupuoliahdistusta jossain muodossa.
20. Ensisijaisesti tulee käyttää sellaisia sanoja, joita nuori toivoo käytettävän.